

*Ορθολογικότητα και ανάπτυξη του
καπιταλισμού στον Weber.*

*Από τον ιδεότυπο του δυτικού καπιταλισμού στην
κυριαρχία της εργαλειακής ορθολογικότητας.*

Γιώργος Μπουσούτας – Θανάσουλας

2017

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Tόσο ο Karl Marx (1818-1883) όσο και ο Max Weber (1864-1920) ενδιαφέρθηκαν για την ανάπτυξη του Καπιταλισμού στην Δυτική Ευρώπη και το έργο του Weber έχει θεωρηθεί ως η απάντησή του στις μαρξιστικές απόψεις της εποχής του. Στην μελέτη αυτή θα ασχοληθούμε με τις απόψεις του Weber για την *Ορθολογικότητα* και τον ρόλο της στην ανάπτυξη του Δυτικού Καπιταλισμού.

Στην αρχή θα παρουσιάσουμε τον κατά Weber *ιδεότυπο* του Καπιταλισμού. Στην συνέχεια θα ασχοληθούμε με την έννοια της *Ορθολογικότητας* και τις μορφές που αυτή έχει. Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε την εξέλιξη της κυριαρχίας της *εργαλειακής ορθολογικότητας* στην οικονομία και την κοινωνία και τον τρόπο που αυτή συνδέεται με την ανάπτυξη του Καπιταλισμού. Η μελέτη θα ολοκληρωθεί με κάποιες παρατηρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ο ιδεότυπος του Καπιταλισμού

Ο ιδεότυπος είναι ένα μεθοδολογικό αναλυτικό εργαλείο που προτάθηκε από τον Weber, αν και τον όρο τον δανείζεται από τον Georg Jellinek (1851-1911), για να διακρίνει τις υποκειμενικές από τις αντικειμενικές αξίες του ερευνητή, ώστε με τον συμβιβασμό τους να αποτελέσουν ένα συνεκτικό πρότυπο ανάλυσης.¹ Δεν ανταποκρίνεται επακριβώς στην πραγματικότητα, αλλά είναι μια απλοποιημένη εικόνα της. Δεν είναι ένα πρότυπο ούτε ένας στατιστικός μέσος όρος. Δεν αποτελεί υπόθεση και δεν παρουσιάζει κάποια στοιχεία ηθικής αξιολόγησης. Είναι μια διανοητική κατασκευή την οποία χρησιμοποιεί ο δημιουργός της για να εξετάσει, μέσω συγκρίσεων, μια υπόθεση.² Τον ιδεότυπο ως εργαλείο μπορούμε να τον χρησιμοποιήσουμε για να μελετήσουμε αξίες, στοιχεία πολιτισμού, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες αλλά ακόμη και τον ίδιο τον ιδεότυπο.

Ο Weber στην προσπάθειά του να σχηματίσει τον ιδεότυπο του Καπιταλισμού παρατήρησε ότι ο ευρωπαϊκός πολιτισμός του 18^{ου} αιώνα διαφέρει σε ορισμένα σημεία από τους πολιτισμούς άλλων περιοχών του πλανήτη. Την διαφορά αυτή την εντοπίζει στον διαφορετικό ρόλο που έχει η Επιστήμη, καθώς και σε διαφοροποιήσεις που υπάρχουν σε άλλες μορφές της ανθρώπινης δραστηριότητας, όπως οι Τέχνες, η εκπαίδευση, η κρατική οργάνωση και η οικονομία, με την εμφάνιση ειδικά εκπαιδευμένων υπαλλήλων. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Καπιταλισμού όμως θεωρεί την ύπαρξη του έλλογου στοιχείου και των διαφόρων μορφών του όπως ο πειραματισμός, ο υπολογισμός και η ορθολογική ανάλυση και σκέψη στις διάφορες εκδηλώσεις του.³

¹ Τερλεξής Π (1999), *Max Weber: Το ξεμάγεμα του κόσμου*, τ. 1, Παπαζήσης, Αθήνα, σ. 190-191

² Κονιόρδος Σ. (2002) *Η θέση του Βέμπερ για την προτεσταντική ηθική της εργασίας*, ΕΑΠ, Πάτρα, σ. 32-33

³ ο. π. σ. 23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η Ορθολογικότητα στη σκέψη του Max Weber

Aπό τα δυσκολότερα ζητήματα στο έργο του Weber είναι αυτό που αναφέρεται στον όρο *Ορθολογικότητα*⁴ και τον τρόπο που αυτός τον χρησιμοποιεί. Η δυσκολία γίνεται φανερή ιδιαίτερα όταν προσπαθεί να εξετάσει και να ανασυνθέσει διαδικασίες, ώστε να ερμηνεύσει το φαινόμενο της εμφάνισης του Καπιταλισμού, το οποίο είναι το κεντρικό σημείο στην έρευνά του. Ο Weber χρησιμοποιεί τον όρο χωρίς αυστηρά κριτήρια⁵. Αν και δεν παρουσίασε ολοκληρωμένη θεωρία για το τι είναι ορθολογικότητα, την θεωρεί ως τον παράγοντα ο οποίος μορφοποιεί και καθορίζει τον χαρακτήρα μιας κοινωνίας⁶.

Με τον όρο *Ορθολογικότητα* ο Weber εννοεί «την ικανότητα του κοινωνικού δράντος να σκέφτεται με τρόπο πάλι συστηματικό και συνεκτικό, προκειμένου να αναλαμβάνει πρακτικές πρωτοβουλίες, να επιλέγει δηλαδή τους στόχους και τα μέσα της δράσης. Ορθολογικότητα είναι η ικανότητα του δράντος να σχηματίζει 'έννοιες', να κατανοεί τις συνθήκες εντός των οποίων βρίσκεται, να διαμορφώνει δηλαδή συνεκτικό νόημα που του επιτρέπει να ζει, να συνυπάρχει με άλλους ανθρώπους και να δρα εντός του κόσμου και του πολιτισμού, του κόσμου του πολιτισμού»⁷.

⁴ Συμφωνώ με την άποψη του Π. Τερλεξή ότι σωστότερος είναι ο όρος «εκλογίκευση» όπως αυτή διατυπώνεται σε υποσημείωση στην σελίδα 293 του έργου του *Max Weber: Το ξεμάγεμα του κόσμου*, τ. 1. Παρ όλα αυτά θα χρησιμοποιήσω τον όρο όπως αυτός έχει κυριαρχήσει στην ελληνική βιβλιογραφία

⁵ Αντωνοπούλου Μ. (2008) *Οι κλασικοί της κοινωνιολογίας. Κοινωνική θεωρία και νεώτερη κοινωνία*, Σαββάλας, Αθήνα, σ. 343

⁶ Τερλεξής Π ο. π. σ. 293-295.

⁷ Αντωνοπούλου Μ. ο. π. σ 345-346.

Για τον Weber υπάρχουν τέσσερις τύποι κοινωνικής δράσης, με βάση το νόημα που δίνει αυτός που δρα στην δράση που πραγματοποιεί. Οι τύποι αυτοί είναι:

- Ορθολογικός ως προς το σκοπό,
- Ορθολογικός ως προς την αξία,
- Συγκινησιακός
- Παραδοσιακός.⁸

Από αυτούς οι δύο πρώτοι θεωρούνται ορθολογικές δράσεις ενώ η οικονομική πράξη είναι ορθολογική ως προς τον σκοπό και καθορίζει την σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία. Θεωρεί ότι η συστηματική σκέψη συνιστά εσωτερική συνθήκη όλων των κοσμοθεωριών ακόμη και της θρησκείας.⁹

Στο θέμα της ανάλυσης του ρόλου της ορθολογικότητας στην κυριαρχία του Καπιταλισμού στην οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης, η σημασία του όρου που μας βοηθά να κατανοήσουμε το φαινόμενο είναι αυτή της ορθολογικής καπιταλιστικής οργάνωσης. Αυτή ταυτίζεται με τον κεφαλαιακό υπολογισμό, «δηλαδή, ισοδυναμεί με μια οργάνωση που καθορίζει τη δύναμη απόδοσης των εσόδων της με υπολογισμό σύμφωνα με τις μεθόδους της σύγχρονης λογιστικής και την κατάρτιση ενός ισολογισμού». Αυτό που διακρίνει δηλαδή τον σύγχρονο Καπιταλισμό είναι ότι έχει την δυνατότητα του υπολογισμού άρα είναι μεθοδικός και προβλέψιμος.¹⁰

5

Μια Καπιταλιστική οικονομία για να είναι σε μεγάλο βαθμό προβλέψιμη πρέπει να έχει ορισμένα χαρακτηριστικά:

- Τα μέσα παραγωγής να είναι ιδιωτικά και στην κατοχή των επιχειρηματιών
- Να χρησιμοποιείται η τεχνολογία ώστε να μεγιστοποιείται ο κεφαλαιακός υπολογισμός
- Να υπάρχει δυνατότητα ελεύθερης κίνησης του εργατικού προσωπικού για να καλύπτει τις ανάγκες ζήτησης στην εργασία.
- Να μην υπάρχουν ανορθολογικοί περιορισμοί στο εμπόριο.

⁸ Αντωνοπούλου Μ. ο. π. σ 311

⁹ ο. π. σ. 344

¹⁰ Collins R.(2006) «Η Τελευταία Θεωρία του Βέμπερ για τον Καπιταλισμό» στο Σ. Κονιόρδος (επιμ.), *Κείμενα Οικονομικής Κοινωνιολογίας*, Gutenberg, Αθήνα, σελ 43.

- Να υπάρχουν σταθεροί νόμοι στην διοίκηση και λειτουργία του κράτους, ώστε η αγορά να δίνει την μεγαλύτερη δυνατότητα υπολογισμού στον επιχειρηματία.¹¹

Ο Weber είδε τον μετασχηματισμό της Ευρωπαϊκής κοινωνίας ως αποτέλεσμα της κοινωνικο-ιστορικής διαδικασίας του ορθολογισμού. Χρησιμοποιεί τον όρο για να περιγράψει τέσσερα διαφορετικά φαινόμενα.

- Το πρώτο είναι αυτό που έχει ονομαστεί *ξεμάγεμα του κόσμου* και εκφράζεται με την απομυθοποίηση και διανοουμενοποίηση της κοινωνίας. Ο άνθρωπος δεν χρειάζεται πλέον το υπερφυσικό για να κατανοήσει τον κόσμο και να ερμηνεύσει τα φαινόμενά του.
- Το δεύτερο έχει ονομαστεί *τεχνικός ορθολογισμός* και είναι η μεθοδολογική εκπλήρωση κάποιου προκαθορισμένου πρακτικού σκοπού με την χρήση κατάλληλων μέσων. Σε αυτή την περίπτωση ο ορθολογισμός είναι αποτέλεσμα της χρήσης των επιστημονικών και των τεχνολογικών μεθόδων.
- Το τρίτο είναι η συστηματική κωδικοποίηση των νόμων και
- Το τέταρτο διέπεται από την διαμόρφωση ήθους το οποίο πρέπει να είναι προσανατολισμένο σε κάποιο συγκεκριμένο σκοπό, όπως είναι π. χ. κάνουν οι πολιτικές οργανώσεις.¹²

Στις περιπτώσεις αυτές χρησιμοποιεί την έννοια του ορθολογισμού στις οποίες εντοπίζουμε ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω στοιχεία:

A. Υπάρχει ένας σκοπός σε κάθε ορθολογική πράξη.

B. Έχουμε μια τελεολογική έλλογη δράση αν αντικείμενο του υπολογισμού της δράσης είναι τόσο τα μέσα όσο και σκοποί της.

Γ. Ο έλεγχος της δράσης είναι λιγότερο άμεσος και έχει σχέση με τον σκοπό της.

Δ. Η χρήση του όρου 'κοινή λογική' που αναφέρεται στην συνεκτικότητα και την αποτελεσματικότητα στην επίτευξη του σκοπού είναι ο συνδυασμός κριτικής ανάμεσα σε αυτόν και σε όλα τα άλλα στοιχεία που συνθέτουν την έλλογη δραστηριότητα.

¹¹ ο. π. σ 44-45

¹² Τερλεξής Π ο. π. σ. 301-304

Ε. Υπάρχει μια καθολικότητα στην ορθολογικότητα η οποία ισχύει ανεξάρτητα από το περιεχόμενο εφαρμογής της πράξης.

ΣΤ. Υπονοεί μια μεθοδική και συστηματική οργάνωση που συνδέει τα μέρη με το όλο για την επίτευξη του στόχου.¹³

Ο Weber θεωρεί ότι η λογική και σκόπιμη πράξη η οποία χρησιμοποιεί επαρκή μέσα για την επίτευξη του σκοπού, δηλαδή η πράξη που χαρακτηρίζεται ορθολογική, είναι το πρότυπο της κοινωνικής δράσης και η έλλογη δράση είναι χαρακτηριστικό του ανθρώπου ανεξάρτητα του πολιτισμού που αυτός έχει. Για τον λόγο αυτό το έλλογο στοιχείο της πράξης δεν μπορεί να διαχωριστεί από τις αξίες, τις οποίες υποστηρίζει και με συστηματικότητα υπηρετεί. Οι αξίες αυτές μπορεί να είναι θρησκευτικές, κοσμολογικές, ηθικές ή ιδεολογικές. Την διαδικασία αυτή την ονομάζει *συνειδητή εκλογίκευση των αξιών*.¹⁴

Κάτω από αυτό το πρίσμα όλοι οι πολιτισμοί είναι εξορθολογισμένοι λόγω του ότι έχουν συνδέσει νοήματα και αξίες με συγκεκριμένους τρόπους σκέψης και δράσης. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έχουν παίξει οι διανοούμενοι, οι *Literati*. Αυτόν το ρόλο τον αποδίδει σε διάφορες κοινωνικές μορφές, ανάλογα με τον πολιτισμό και κοινωνική μορφή, όπως οι μάγοι, οι ιερείς, οι ιερομάντις και οι εγγράμματοι. Ο Weber ονομάζει πολιτισμό την «έξοδο του ανθρώπου από τον οργανικά προδιαγεγραμμένο κύκλο του φυσικού βίου»¹⁵

Ο Weber θεωρεί κατά συνέπεια ορθολογική πράξη κάθε πράξη που χρησιμοποιείται για την επίτευξη ενός σκοπού και προσδιορίζει, όχι μόνο την οικονομική αλλά και την οικονομικά προσδιορισμένη κοινωνική πράξη, ως ορθολογικά προσανατολισμένες στην κατάκτηση ενός στόχου. Διακρίνει δύο μορφές ορθολογικότητας την *τυπική* και την *ουσιαστική*. Η τυπική συνδέεται με τον όρο *εργαλειακή ορθολογικότητα* και είναι η ψυχρά υπολογιστική χρήση των μέσων για την επίτευξη του σκοπού. Η *ουσιαστική ορθολογικότητα* συνδέεται με οικονομικά προσανατολισμένες κοινωνικές πράξεις οι οποίες όμως διαμορφώνονται από συγκεκριμένες αντιλήψεις, αξιολογικές ή κοσμοθεωρητικές.¹⁶

¹³ ο. π. σ. 304-306

¹⁴ Αντωνοπούλου Μ ο. π. σ 346-347

¹⁵ ο. π. σ 356-358

¹⁶ ο. π. σ 350-351

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ο ρόλος της ορθολογικότητας στον Καπιταλισμό της Δυτικής Ευρώπης.

Ενας από τους βασικούς στόχους της κοινωνιολογικής έρευνας του Weber είναι η αναζήτηση των αιτιών που καθιστούν μοναδικό ένα κοινωνικά – πολιτισμικό μόρφωμα. Το κριτήριο αυτό στην περίπτωση του νεώτερου δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού είναι η ορθολογικότητα. Αυτή αποτέλεσε την κορύφωση μιας διανοητικής παράδοσης που ξεκίνησε με την εφαρμογή του Ρωμαϊκού Δικαίου και της χριστιανικής θεολογίας και περιλαμβάνει την ανάπτυξη των μαθηματικών και της Φυσικής επιστήμης.¹⁷

Ο ορθολογισμός στην Ευρωπαϊκή ιστορία αρχίζει να εκδηλώνεται όταν η κοινωνία σταδιακά απομακρύνεται από την μαγική και μυθική σκέψη καθώς και τις δομές του πατριαρχίας και της παγκόσμιας αδελφότητας που επικρατούσαν κατά την διάρκεια των Μέσων Χρόνων. Ο ορθολογισμός των κοινωνικών σχέσεων συντελεί ακόμη περισσότερο στην απομάκρυνση αυτή. Κινητήρια δύναμη σε αυτή την αλλαγή ήταν η εμφάνιση της Μεταρρύθμισης και της Προτεσταντικής Ηθικής. Η Προτεσταντική ηθική επέτρεψε τον ορθολογισμό για την επίτευξη ενός σκοπού με την εμφάνιση του Καπιταλισμού.¹⁸

Εκφάνσεις αυτής της διαδικασίας εξ-ορθολογισμού είναι ο Καπιταλισμός και η Δημοκρατία με την έντονη γραφειοκρατία που συναντάμε σε αυτές. Ο ορθολογισμός στο θέμα της κρατικής διοίκησης εμφανίζεται με την μορφή των κρατών – εθνών που υπήρξαν εξέλιξη των απολυταρχικών μοναρχιών. Αντίστοιχα στην οικονομία με την βελτίωση της λογιστικής και

¹⁷ Γκιούρας Θ. (2010) «Ο Μαξ Βέμπερ και η Νεωτερικότητα» στο Σ. Κονιόρδος (επιμ) *Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα*, Αθήνα, Gutenberg, σ. 123-124

¹⁸ Τερλεξής Π ο. π. σ. 296

της οργάνωσης της παραγωγής, τον διαχωρισμό του πλούτου και της θρησκείας από την πολιτική, δημιουργούνται συνθήκες ώστε να αναπτυχθεί ο Καπιταλισμός.¹⁹

Ο εξ-ορθολογισμός της κοινωνικής ζωής πραγματοποιείται εντός των ιστορικών συνθηκών και υπεύθυνοι για αυτόν είναι κοινωνικές ομάδες και κοινωνικά στρώματα που επιδιώκουν την επίτευξη των στόχων τους, είτε αυτοί είχαν σχέση με ιδέες, είτε με υλικές επιδιώξεις. Σε αυτό το πλαίσιο είναι δυνατόν να κατανοηθεί και η σχέση θρησκείας και ορθολογισμού όπως την αντιλαμβάνεται ο Weber μέσω του αιτήματος για «λύτρωση». Η ανάγκη για ηθική εξήγηση της κακής και καλής τύχης καθώς και η διαφορά στην υλική ευημερία στους ανθρώπους οδηγεί σε μια εξ-ορθολογισμένη θεοδικία. Οι απαντήσεις των θρησκειών, αν και μεταφυσικές, δημιουργούν συμπεριφορές που οδηγούν στον «ορθολογικό πραγματισμό της λύτρωσης» και σε «έναν πρακτικό τρόπο ζωής» για την επίτευξή της.²⁰

Την ηθική αυτή εξήγηση δίνει στον δυτικοευρωπαϊκό αστό η Προτεσταντική Ηθική μέσω της αναζήτησης της Θείας Χάριτος και την ένδειξη για επίτευξη της λύτρωσης μέσω της επαγγελματικής επιτυχίας. Η επαγγελματική επιτυχία όμως συνδέεται με ένα ιδιαίτερο τρόπο ζωής, σύμφωνα με τον οποίο το κέρδος από την επαγγελματική δραστηριότητα δεν ξοδεύεται στην κατανάλωση και την τρυφηλή ζωή, αλλά στην ίδια την επιχείρηση. Η συμπεριφορά αυτή είναι γνωστή ως *εγκόσμιος ασκητισμός*.²¹

Στην Δυτική Ευρώπη η ορθολογικότητα έχει αναχθεί σε ανώτατο ιδεώδες και αυτή έχει αυτονομηθεί έναντι των θρησκευτικών, ηθικών ή αισθητικών αξιών αλλά και κάθε μεταφυσικού αξιώματος. Αυτό οφείλεται στην Επιστήμη, κυρίως στην Φυσική για τον τρόπο σκέψης και τις μεθόδους που χρησιμοποιεί. Την αντίληψη αυτή συνόψισε ο κοσμοθεωρητικός ορθολογισμός. Η μεθοδολογία όμως της Φυσικής επιστήμης δεν μπορεί να προτείνει νέα αξιακά προτάγματα και να διαμορφώσει νέα ηθικά αξιώματα 'απομαγεύοντας' τον Κόσμο και στερώντας του ηθικά, νοηματικά και πρακτικά περιεχόμενα. Με αυτόν τον τρόπο ο δυτικός πολιτισμός ξεπέφτει στον εργαλειακό ορθολογισμό ο οποίος είναι μια τεχνική και αποστερεί την κοινωνία από την πνευματικότητα και το νόημα ζωής²²

¹⁹ ο. π. σ. 297

²⁰ Αντωνοπούλου Μ ο. π. σ 359-360

²¹ ο. π. σ 360

²² ο. π. σ 361-364

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο Μερικές παρατηρήσεις.

Για τον Weber η «πιο μοιραία δύναμη της σύγχρονης ζωής μας»²³ είναι ο Καπιταλισμός. Εμφανίστηκε σε μια περιοχή της Ευρώπης στην οποία ο Προτεσταντισμός ήταν η κυρίαρχη θρησκεία. Με βάση την ηθική που αυτός πρότεινε, οι αστοί αρχικά μεταμορφώθηκαν σε κοσμικούς ασκητές και στην συνέχεια κατέληξαν να είναι ορθολογικοί καπιταλιστές, οι οποίοι συνετέλεσαν στο «χτίσιμο του τρομακτικού κόσμου της σύγχρονης οικονομικής πραγματικότητας»²⁴

Στον κόσμο αυτόν η «φυσική σχέση», που είναι η απόκτηση χρημάτων να υποτάσσεται στον άνθρωπο και να χρησιμοποιείται από αυτόν για την ικανοποίηση των υλικών του αναγκών, αλλάζει και «ο άνθρωπος κυριαρχείται από τη δίψα για απόκτηση χρήματος... που εκφράζεται ως ο τελικός στόχος ζωής του».²⁵ Η ορθολογικότητα του καπιταλισμού δεν περιέχει κάποια αξία, αλλά ανιχνεύεται στον πυρήνα της έλλογης καπιταλιστικής επιχείρησης, στην οποία ο πλούτος δημιουργείται με έλλογο υπολογισμό και έλλογο τρόπο συγκέντρωσης και όχι με άλλους τρόπους όπως π. χ με την βία.²⁶

Ο σύγχρονος ορθολογικός καπιταλισμός είναι το πιο αναπτυγμένο οικονομικό σύστημα που έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα. Η εφαρμογή όμως της ορθολογικότητας που τον συνοδεύει έρχεται σε αντίθεση με αξίες του Δυτικού Πολιτισμού και όπως γράφει ο Π. Τερλεξής «Δεν θα πρέπει να συγχέουμε την έννοια της εκλογίκευσης του Weber με την ιδέα του ορθολογισμού με

²³ Weber M (2006), *Η προτεσταντική ηθική και το πνεύμα του Καπιταλισμού*, Αθήνα, Gutenberg, σ. 14

²⁴ ο. π. σ. 158

²⁵ Αντωνοπούλου Μ ο. π. σ 370

²⁶ ο. π. σ 371

Ορθολογικότητα και ανάπτυξη του καπιταλισμού στον Weber.
Από τον ιδεότυπο του δυτικού καπιταλισμού στην κυριαρχία της εργαλειακής ορθολογικότητας

την οποία μερικοί κυρίως φιλόσοφοι του Διαφωτισμού... συνδέουν την ιστορική εξέλιξη του ανθρώπου σε ανώτερα επίπεδα προόδου»²⁷

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν εδώ οι αναφορές του G Ritzer (1940 -) για τις σύγχρονες εφαρμογές της κατά Weber ορθολογικότητας, τόσο στην περίπτωση του ταχυφαγείου και του όρου *macdonaltization*, όσο και του Ολοκαυτώματος, ως παραδείγματα σύγχρονης ορθολογικής γραφειοκρατίας.²⁸

²⁷ Τερλεξής Π ο. π. σ. 313

²⁸ Ritzer G.(2012) *Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία*, Κριτική, Αθήνα

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην μελέτη αυτή ασχοληθήκαμε με την έννοια της *ορθολογικότητας* και τον ρόλο που αυτή έπαιξε στην εμφάνιση του Καπιταλισμού στην Δυτική Ευρώπη ως οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο και στις αξίες που διαμόρφωσε κατά την διάρκεια των τελευταίων τριακοσίων χρόνων.

Αρχικά αναφερθήκαμε στον *ιδεότυπο* ως αναλυτικό εργαλείο και ιδιαίτερα στα χαρακτηριστικά του *ιδεότυπου του Καπιταλισμού*. Στην συνέχεια ασχοληθήκαμε με την *ορθολογικότητα*, τόσο ως έννοια και τις μορφές της όσο και με την συμμετοχή της στην εδραίωση του Καπιταλισμού στην Δύση. Τέλος αναπτύξαμε κάποιες παρατηρήσεις για αυτή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντωνοπούλου Μ. (2008) *Οι κλασικοί της κοινωνιολογίας. Κοινωνική θεωρία και νεώτερη κοινωνία*, Σαββάλας, Αθήνα.
- Γκιούρας Θ. (2010) «Ο Μαξ Βέμπερ και η Νεωτερικότητα» στο Σ. Κονιόρδος (επιμ) *Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα*, Αθήνα, Gutenberg, σ. 123-124
- Κονιόρδος Σ. (2002) *Η θέση του Βέμπερ για την προτεσταντική ηθική της εργασίας*, ΕΑΠ, Πάτρα.
- Τερλεξής Π (1999), *Max Weber: Το ξεμάγεμα του κόσμου*, τ. 1, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Collins R.(2006) 'Η Τελευταία Θεωρία του Βέμπερ για τον Καπιταλισμό' στο Σ. Κονιόρδος (επιμ.), *Κείμενα Οικονομικής Κοινωνιολογίας*, Gutenberg, Αθήνα.
- Ritzer G.(2012) *Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία*, Κριτική, Αθήνα.
- Weber M (2006), *Η προτεσταντική ηθική και το πνεύμα του Καπιταλισμού*, Αθήνα, Gutenberg.